

الگوی نظام بخشی به بازار کالاهای قابل مبادله در بورس کالا

(صنعتی، معدنی، پایه نفتی، پتروشیمی)

مدل مدیریت بازار هوشمند

وزارت صنعت، معدن، تجارت

آبان ۱۴۰۰

تعریف بین المللی کامودیتی ها

- محصولات با ارزشی که دارای کیفیت مشابه بوده و با تناژ بالا توسط تولیدکنندگان متفاوت ارایه میشود.
- کامودیتی ها به دو دسته نرم (قابل رویش مثل ذرت، گندم ...) و دسته سخت (منابع معدنی، مس، سنگ آهن، فولاد، پتروشیمی ...) تقسیم بندی شده و دارای مشخصات زیر است:
 - عمدتا بدون تعرفه از مرزها عبور میکنند
 - کشف قیمت آنها عموما از طریق مکانیزم عرضه و تقاضا در بورس است
 - عموما دارای تناژ تولید و مصرف بسیار بالایی هستند
 - شرکت تولیدکننده و برند برای آن مطرح نیست
 - بازار آن جهانی است
 - چسبندگی خاص به دلار و سیاستهای فدرال رزرو آمریکا دارند (نرخ بهره - نرخ اوراق قرضه - ایندکس دلار)
 - وابستگی قیمتها به یوان چین روندی افزایشی دارد (حدود ۵۰٪ تولید کامودیتی دنیا در چین مصرف میشود و بورس های چین معاملات را بر پایه یوان انجام میدهند) ... هرچند بخش عمده هجینگ معاملات در خارج از چین به دلار صورت میگیرد
 - بزرگترین بازار هجینگ فلزات دنیا، LME لندن با گردش مالی ۱۱.۶ تریلیون دلار یا ۴ برابر GDP انگلستان است که حجم معاملات آن ۴۰ برابر تولید دنیا میباشد

کالاهای قابل مبادله

دسته نرم (قابل رویش)

محصولات کشاورزی (ذرت، برنج، گندم، تخم مرغ، گوشت، پنبه، کتان ...)

دسته سخت (تجدید ناپذیر)

محصولات معدنی و نفتی، سنگ آهن، آهن اسفنجی، فولاد، آلومینیوم، مس، پلی اتیلن، زغالسنگ، نفت، گاز طبیعی، قیر ...

مزیت معامله در بورس کالا و لزوم گسترش خدمات این حوزه

مزیت معامله در بورس کالا

- معاملات بورس کالا، سازمان یافته، قابل نظارت، شفاف، رقابتی و کم هزینه بوده و از طریق حراج حضوری و با حذف رانت باعث فسادزدایی از بازار معاملات می گردد
- تضمین مبدا کالا، کیفیت و کمیت کالا و مبلغ معامله و مدت معامله (پذیرش کالا جهت فروش در بورس کالا منوط به داشتن استاندارد های اجباری)
- امکان پوشش، توزیع و انتقال ریسک و تامین مالی بنگاه از طریق ابزارهای مالی مانند قراردادهای سلف و سلف استاندارد و ساز و کار اوراق بهادار مبتنی بر کالا
- در مقایسه با مناقصات و مزایدهات، سرعت انجام معاملات در بورس کالا بسیار بالاتر بوده و در صورت بروز اختلاف میان طرفین معامله، بورس کالا دارای مراجع اختصاصی بررسی و رسیدگی به دعاوی است (عدم نیاز به دادگاه)
- حذف بخشی از هزینه های مرتبط با فروش و بازاریابی با توجه به وجود بازار مستقیم و بدون واسطه در بورس کالا
- معافیت مالیاتی ۱۰٪ برای شرکتهایی که کالای خود را در بورس کالا عرضه میکنند (در صورت شناوری سهام بالای ۲۰٪ در سهام، امکان افزایش ۲ برابری معافیت با تایید سازمان بورس)

خدمات بورس های کالایی بین المللی

- خدمات کشف قیمت نقدی و آنلاین ۲۴ ساعته (معاملات رسمی و غیررسمی)
- ذخیره سازی کالاها و خدمات انبارداری (انبارهای رسمی پذیرش شده در نقاط مختلف دنیا)
- پیش بینی پذیری بازار (خدمات فروش آتی تا ۳۶ ماهه)
- خدمات هجینگ و پوشش و توزیع ریسک قیمت (معاملات آپشن)
- خدمات مرتبط با صندوقهای کالایی، تامین مالی و تضامین (خدمات صندوقهای کالایی و اوراق بهادار مبتنی بر کالا، قبض انبار قابلیت وثیقه در بانکها و ...)
- مدیریت بازار و توزیع محصولات (در بخشی کشورها)

ضعفهای حال حاضر در مدیریت بازار کالاها

1. عدم وجود موجودی در انبارها به منظور عرضه به بازار در مواقع بحران
2. عدم انعقاد قراردادهای بلندمدت بین صنایع بالادست و پایین دست بزرگ و تنش هفتگی بین عرضه کنندگان بالادست و پایین دست
3. عدم واردات کسری مواد اولیه بدلیل عدم توجیه پذیری اقتصادی و تمرکز صنایع بر تولید با ظرفیت پایین تر
4. عدم برنامه ریزی بلندمدت صادرات با توجه به عدم پیش بینی پذیری تقاضای بازار در افق میان مدت
5. عدم فعالیت سرمایه گذاران علاقمند به ورود به حوزه کامودیتی در راستای مدیریت ریسک ارز و کسب سود
6. عدم وجود رویه یکسان بین گروههای مختلف کالایی و رفتار سلیقه ای (حتی اگر دارای مزاد عرضه بنیادی باشند)
7. عدم رهگیری فرایند زنجیره ارزش از نقطه تولید و عرضه در بورس کالا تا نقطه مصرف نهایی (قیمت / ذخیره / مشتریان / قاچاق / ... و اتصال به مالیات و بانک)
8. عدم تبعیت بازار از قیمتهای بورس کالا بدلیل مختلف (نرخ ارز بانک و آزاد، قیمتهای دستوری و ...)
9. سوء استفاده برخی تولید نماها ... از سیاستهای حمایتی دولت و باز فروش مواد اولیه در بازار
10. هماهنگی برخی خریداران و یا تولیدکنندگان و کشف قیمتهای غیر منطقی در بازار
11. عدم وجود چشم انداز قیمت کالاهای قابل عرضه در بورس کالا در افق میان مدت و بلندمدت
12. شوک های قیمتی ناشی از قیمت جهانی و ارز + عدم وجود نرخ ارز یکسان بین صنایع صادرکننده مختلف و بروز تبعیض ارزی بین شرکتهای
13. عدم تبعیت صنایع از سیاستهای دولت و بروز تبعیض بین بنگاههای تولیدی
14. عدم همراستایی بین سیاستهای وزارت صنایع و وزارت اقتصاد (بورس کالا) و فاصله گیری عملکرد از اهداف دولت
15. عدم وجود ابزار کافی برای مدیریت کالاهایی که با تهدید پیش رو مواجه هستند
16. تمرکز فعالیتهای تنظیم بازار بروی فشار بر بنگاهها بجای استفاده از ابزار اقتصاد کلان و بورس

به منظور رفع مشکلات فوق، الگوی مدیریت بازار کالاهای قابل عرضه در بورس کالا تدوین گردیده که در ادامه قابل ارائه است

معرفی الگوی جدید مدیریت بازار

- در این الگو، بازارها به دو دسته مزاد عرضه - کسری عرضه تقسیم شده و همزمان با اعمال ۲۵ ابزار مرتبط با بورس کالا و دولت، سعی میشود نسبت به رفع ایرادات تنظیم بازار گذشته اقدام شود
- کسری و مزاد عرضه شامل ۳ رنگ متفاوت سبز (بنیادی)، زرد (قابل پیش بینی) و قرمز (غیرقابل پیش بینی) است

کسری عرضه			مزاد عرضه		
قرمز: کسری پیش بینی نشده	زرد: پیش بینی کسری ۳ ماه آتی	سبز: کسری عرضه	قرمز: مزاد پیش بینی نشده	زرد: پیش بینی مزاد ۳ ماه آتی	سبز: مزاد عرضه بنیادی
ضریب معامله/عرضه طی ۳ دوره متوالی بیش از ۹۵٪	اخطار قطعی گاز و برق و انتظار رشد دلار یا تقاضا	متوسط ضریب معامله به عرضه طی دوره ۳ ماهه بزرگتر از ۹۵٪	ضریب معامله/عرضه طی ۳ دوره متوالی کمتر از ۹۵٪	اخطار قطعی گاز و برق یا انتظار افت دلار و رکود تقاضا (انتظار مزاد طی یکماه آتی)	متوسط ضریب معامله/عرضه طی دوره ۳ ماهه = ۹۵٪ و کمتر

نقش شرکتها و بورس کالا در مدیریت بازار

وزارت صنعت، معدن و تجارت

سیاستهای حاکم بر الگوی مدیریت بازار کالاها

بهبود فرایندهای کشف قیمت در بورس کالا

قراردادهای بلندمدت تولیدکنندگان و مصرف کنندگان (پیش بینی پذیری تقاضا و عرضه در معاملات کشف پرمیوم)

پیش بینی پذیری بازار (راه اندازی معاملات آتی در بورس کالا)

تامین بازار به میزان کفایت (حذف سهمیه در شرایط مزاد عرضه) و تامین کالاهای دارای کسری عرضه از محل واردات و عرضه تلفیقی

ذخیره سازی کالاهای استراتژیک برای دوره کمبود عرضه در انبارهای بورس کالا (شرکتهای تنظیم گر بازار – فروش صرفا در بورس)

متناسب سازی قیمت پایه با قیمت پایانی دوره قبلی معاملات بورس کالا (مشابه بازار سهام)

سایر اصلاحات حالت کسری عرضه (سقف خرید کد، کاهش معاملات اعتباری، افزایش پیش دریافت تقاضا، ...)

عرضه بین یکبار تا ۳ بار در بورس کالا و صادرات بدون محدودیت در صورت عدم وجود مشتری

صادرات محصولاتی که در عرضه کشف پرمیوم فاقد مشتری است (تا ۵۰٪)

تقویت صادرات

نحوه مدیریت ابزار موجود در فازهای مختلف

شاخص

قیمت پایه بورس کالا به نسبت قیمت پایانی قبلی

میزان عرضه در بورس کالا

سقف فرید کدهای بورسی

مداقل پیش دریافت تقاضا در بورس کالا

معاملات کشف پرمیوم ماهانه و عرضه حداکثر ۵۰٪ از تولید کالاهای قابل فروش

شرایط فرید تولیدکننده از بورس کالا

شرکتهای تنظیم گر در ادامه معاملات تولیدکنندگان

فرید عامل توزیع (نماینده تولیدکننده)

تعرفه نگهداری کالا در انبار بورس کالا

معاملات اعتباری بلندمدت

شرایط صادرات

فعالیت شرکتهای عرضه تلفیقی در بورس کالا

فرید عامل فروش (عمده فروشی)

مازاد عرضه

سبز: مازاد عرضه بنیادی

متوسط ضریب معامله/عرضه طی دوره ۳ ماهه = ۹۵٪ و کمتر

۹۵٪ الی ۱۰۰٪

عرضه ۱۰۰٪ تولید قابل فروش در بورس کالا، در فصول محصول نهایی، شرکتهای اجازه فروش تا ۱۰٪ در قالب فرده فروشی با قیمت تابلوی بورس کالا را دارند

عرضه ۱۰۰٪ تولید قابل فروش در بورس کالا، در فصول محصول نهایی، شرکتهای اجازه فروش تا ۱۰٪ در قالب فرده فروشی با قیمت تابلوی بورس کالا را دارند

عرضه ۱۰۰٪ تولید قابل فروش در بورس کالا، در فصول محصول نهایی، شرکتهای اجازه فروش تا ۱۰٪ در قالب فرده فروشی با قیمت تابلوی بورس کالا را دارند

مجاز

فروش محصول در بورس کالا در فصول کالاهای الزام به عرضه ... و یا ثبت فاکتور فروش در سامانه جامع تجارت

بلی (منوط به نگهداری بار در انبارهای مجاز بورس کالا)

مجاز

نرخ پایه

عدم فروش در یکبار عرضه در بورس کالا - مجوز صادرات تا ۳ ماه اعتبار دارد

عدم فروش در یکبار عرضه در بورس کالا - مجوز صادرات تا ۳ ماه اعتبار دارد

فعالیت شرکتهای عرضه تلفیقی در بورس کالا

مجموع نهایی مجاز

زرد: بیش بینی مازاد ۳ ماه آتی

خطار قطعی گاز و برق یا انتظار افت دلار و رکود تقاضا (انتظار مازاد طی یکماه آتی)

۹۵٪ الی ۱۰۰٪

عرضه ۱۰۰٪ تولید قابل فروش در بورس کالا، در فصول محصول نهایی، شرکتهای اجازه فروش تا ۱۰٪ در قالب فرده فروشی با قیمت تابلوی بورس کالا را دارند

عرضه ۱۰۰٪ تولید قابل فروش در بورس کالا، در فصول محصول نهایی، شرکتهای اجازه فروش تا ۱۰٪ در قالب فرده فروشی با قیمت تابلوی بورس کالا را دارند

عرضه ۱۰۰٪ تولید قابل فروش در بورس کالا، در فصول محصول نهایی، شرکتهای اجازه فروش تا ۱۰٪ در قالب فرده فروشی با قیمت تابلوی بورس کالا را دارند

مجاز

فروش محصول در بورس کالا در فصول کالاهای الزام به عرضه ... و یا ثبت فاکتور فروش در سامانه جامع تجارت

بلی (منوط به نگهداری بار در انبارهای مجاز بورس کالا)

مجاز

نرخ پایه

عدم فروش در یکبار عرضه در بورس کالا - مجوز صادرات تا ۳ ماه اعتبار دارد

عدم فروش در یکبار عرضه در بورس کالا - مجوز صادرات تا ۳ ماه اعتبار دارد

فعالیت شرکتهای عرضه تلفیقی در بورس کالا

مجموع نهایی مجاز

قرمز: مازاد بیش بینی نشده

ضریب معامله/عرضه طی ۳ دوره متوالی کمتر از ۹۵٪

۹۵٪ الی ۱۰۰٪

عرضه ۱۰۰٪ تولید قابل فروش در بورس کالا، در فصول محصول نهایی، شرکتهای اجازه فروش تا ۱۰٪ در قالب فرده فروشی با قیمت تابلوی بورس کالا را دارند

عرضه ۱۰۰٪ تولید قابل فروش در بورس کالا، در فصول محصول نهایی، شرکتهای اجازه فروش تا ۱۰٪ در قالب فرده فروشی با قیمت تابلوی بورس کالا را دارند

عرضه ۱۰۰٪ تولید قابل فروش در بورس کالا، در فصول محصول نهایی، شرکتهای اجازه فروش تا ۱۰٪ در قالب فرده فروشی با قیمت تابلوی بورس کالا را دارند

مجاز

فروش محصول در بورس کالا در فصول کالاهای الزام به عرضه ... و یا ثبت فاکتور فروش در سامانه جامع تجارت

بلی (منوط به نگهداری بار در انبارهای مجاز بورس کالا)

مجاز

نرخ پایه

عدم فروش در یکبار عرضه در بورس کالا - مجوز صادرات تا ۳ ماه اعتبار دارد

عدم فروش در یکبار عرضه در بورس کالا - مجوز صادرات تا ۳ ماه اعتبار دارد

فعالیت شرکتهای عرضه تلفیقی در بورس کالا

مجموع نهایی مجاز

سبز: کسری عرضه

متوسط ضریب معامله به عرضه طی دوره ۳ ماهه بزرگتر از ۹۵٪

۹۵٪ الی ۱۰۰٪

۱۰۰٪ تولید قابل فروش

۱۰۰٪ تولید قابل فروش

۲۵٪

مجاز

فروش محصول در بورس کالا در فصول کالاهای الزام به عرضه ... و یا ثبت فاکتور فروش در سامانه جامع تجارت

بلی (منوط به نگهداری بار در انبارهای مجاز بورس کالا)

مجاز

نرخ پایه

عدم فروش در ۳ عرضه در بورس کالا - مجوز صادرات تا ۳ ماه اعتبار دارد

عدم فروش در ۳ عرضه در بورس کالا - مجوز صادرات تا ۳ ماه اعتبار دارد

فعالیت شرکتهای عرضه تلفیقی در بورس کالا

مجموع نهایی مجاز

زرد: بیش بینی کسری ۳ ماه آتی

خطار قطعی گاز و برق و انتظار رشد دلار یا تقاضا

۹۵٪ الی ۱۰۰٪

۱۰۰٪ تولید قابل فروش

۱۰۰٪ تولید قابل فروش

۳۵٪

مجاز

فروش محصول در بورس کالا در فصول کالاهای الزام به عرضه ... و یا ثبت فاکتور فروش در سامانه جامع تجارت

بلی (منوط به نگهداری بار در انبارهای مجاز بورس کالا)

مجاز

نرخ پایه

عدم فروش در ۳ عرضه در بورس کالا - مجوز صادرات تا ۳ ماه اعتبار دارد

عدم فروش در ۳ عرضه در بورس کالا - مجوز صادرات تا ۳ ماه اعتبار دارد

فعالیت شرکتهای عرضه تلفیقی در بورس کالا

مجموع نهایی مجاز

قرمز: کسری بیش بینی نشده

ضریب معامله/عرضه طی ۳ دوره متوالی بیش از ۹۵٪

۹۵٪ الی ۱۰۰٪

۱۰۰٪ تولید قابل فروش

محدود

۵۰٪

مجاز

فروش محصول در بورس کالا در فصول کالاهای الزام به عرضه ... و یا ثبت فاکتور فروش در سامانه جامع تجارت

بلی (منوط به نگهداری بار در انبارهای مجاز بورس کالا)

غیرمجاز

۱.۳ برابر نرخ پایه

غیرمجاز

عدم فروش در ۳ عرضه در بورس کالا - مجوز صادرات تا ۳ ماه اعتبار دارد

فعالیت شرکتهای عرضه تلفیقی در بورس کالا

مجموع نهایی مجاز

پرسش و پاسخ ...

• آیا امکان سقوط قیمت در وضعیت مازاد عرضه بازار وجود دارد؟

- عرضه تنها ۵۰٪ محصول در معاملات نقدی ... الباقی کشف پرمیوم بلندمدت و صادرات آن
- نقش پارامتر حجم مبنا در قیمت پایانی و ممانعت از جهش قیمت یا افت آن
- مهیا شدن امکان حضور سرمایه گذاران در معاملات نقدی و گسترش بازار و امکان بازار سازی (توسط کارگزاران)
- سقف قیمت معاملات باز است و معامله گران همچنان از قیمت‌های جهانی و دلار سیگنال میگیرند

• احتمال افزایش قیمت ناشی از قطع سهمیه تولید وجود دارد؟

- در حالت مازاد عرضه: رینگ معاملات تولید و سرمایه گذاران جدا و در صورت وجود مازاد عرضه در روز معاملات است. بعلاوه در قراردادهای بلندمدت، صرفا خریداران صنعتی اجازه خرید داشته و با تامین مواد اولیه این حوزه، از شدت رقابت در معاملات نقدی کاسته میشود
- در حالت کسری عرضه: سهمیه فعلا باقی می ماند تا تولیدکننده عمده، اقدام به واردات و عرضه تلفیقی کالاها در بورس کالا نماید، لذا بازار به میزان کافی تامین شده و قیمت همچنان پایین تر از قیمت‌های جهانی بوده و مزیت رقابتی صنایع پایین دست حفظ میشود

• با الزام به عرضه ۱۰۰٪ در بورس کالا، منافع صادرکنندگان چگونه تامین میشود؟

- شرکتها از طریق عرضه ۵۰٪ تولید در قراردادهای بلندمدت به خریداران صنعتی، مجوز سیستمی صادرات دریافت کرده و به گمرک اعلام میشود
- شرکتها در عرضه های نقدی و سلف هفتگی در صورت عدم وجود مشتری حوزه تولید و سرمایه گذار، امکان صادرات دارند (یکبار برای کالاهای وضعیت مازاد عرضه ... ۳ بار برای کالاهای کسری عرضه)

• رصد کالاها توسط دولت چگونه صورت میگیرد؟

- سامانه جامع تجارت امکان ثبت فاکتورهای فروش زنجیره پایین دست و اتصال به سامانه مالیات و بانکها را داشته که بزودی بصورت موثر برقرار میشود. شرکتها مکلف به عرضه محصول تولیدی ناشی از مواد اولیه خریداری شده از بورس کالا هستند و عدم اجرای این بند، عامل محدودیت کد خرید شرکتها از بورس کالا میشود

• آیا این الگو، مدل کشف قیمت دستوری است؟

- در این الگو، کشف قیمت کالاها بر اساس مقررات بورس کالا و بدون سقف رقابت صورت میگیرد. بعلاوه مشتریان و ترکیب آن، بازتر از گذشته بوده و انحصار خرید (سهامیه) نیز برداشته شده و باز است. همچنین کل تولید در بورس کالا عرضه میشود و لذا انتظار بهبود شفافیت کشف قیمت در بورس کالا را دارد

• در وضعیت کسری عرضه، موجودی انبارهای بورس کالا چگونه به عرضه مجدد در بورس هدایت میشود؟

- شرط پذیرش انبارها توسط بورس کالا، اعمال قدرت تغییر در هزینه انبارداری توسط بورس و عدم خروج کالا از آن بدون مجوز بورس است. بدیهی است در شرایط مازاد عرضه، از طریق کاهش هزینه انبارداری میتوان کالاها را به سمت انبارها هدایت کرده و در زمان کسری، با افزایش هزینه انبارداری، کالاها به سمت عرضه در بورس کالا هدایت میشود

• شرکتهای زنجیره ارزش (سهامدار) آیا نیازمند عرضه کالاهای تولیدی در بورس کالا هستند؟

- به شرط سهام داری، شرکتهای میتوانند با قیمت تابلوی بورس کالا اقدام به انعقاد قرارداد بلندمدت و خرید محصولات در زنجیره ارزش نمایند (مثلا تحویل آهن اسفنجی به فولادساز)

• آیا عرضه های بدون مشتری معاملات کشف پرمیوم همچنان مجوز صادرات میگیرند؟

- مجوز صادرات و اعلام سیستمی به گمرک به شرطی است که حداقل ۲۵٪ وزنی کل کالای عرضه شده در معاملات کشف پرمیوم به فروش برسد. لذا شرکتهای بایستی در قراردادهای بلندمدت، شرایط رقابتی اعلام نمایند تا مشتریان استقبال کنند. بدیهی است به منظور تحقق این موضوع، بورس کالا در قبول و رد فرمول قیمت کشف پرمیوم، مختار است

• آیا در صورت تسلط یک خریدار تولیدی و خرید عمده مواد اولیه عرضه شده، همچنان سهمیه برقرار نمی شود؟

- بورس کالا ابزار مورد نیاز را برای مدیریت تقاضا در بازار داشته و از آن برای محدود کردن کدهای معاملاتی در یک روز معاملاتی مشابه گذشته بهره میگیرد تا شرایط رقابت سالم حفظ شود. خریدار ملزم به عرضه محصول تولیدی از کالای خریداری شده از بورس کالا ظرف مدت مشخص و ثبت آن در سامانه جامع تجارت می باشد و در غیر این صورت، کد معاملات آن محدود میشود